

Den demokratiska partirepresentanten:

En normativ genomförbarhetsanalys av
representationsteoretiska ideal

Fredrik Waern

Abstract

This thesis addresses the question if the notion of good democratic representation, as developed by Suzanne Dovi (2007), can be applied in concert with institutional arrangements that are characteristic to representative government where political parties play a crucial role in defining the democratic system. One key feature is argued to be the normative principle of representatives as spokespersons for political parties. A normative method is applied in two different ways: first, by way of conceptual analysis, and secondly, by comparing the core concepts and ideas of the two views. Following these steps, the study can demonstrate two main findings. First, the analysis shows that the main discrepancies between the two principles are due to different emphases in the representational process. It then shows that redefining the role of political representatives can solve much of the innate differences. Following the normative analysis of the idea of good democratic representation in relation to the idea of the representative as a party agent, the study concludes that there are no *conceptual* limitations on implementation of the idea of good democratic representation in a political system.

Nyckelord: Political representation, democratic representation, normative method, political parties, democratic representatives

Antal ord: 9 973

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och problemformulering	2
1.1.1	Frågeställning	4
1.2	Avgränsning och begreppsanvändning.....	5
1.3	Material.....	6
1.4	Disposition.....	6
2	Empiriska samt idémässiga utgångspunkter	7
2.1	Institutionella förhållanden.....	7
3	Normativ teori	9
3.1	Idén om den goda demokratiska representanten	9
4	Metod	12
4.1	Normativ begreppsanalys	13
4.2	Normativ givet att-analys	13
4.2.1	Intern giltighet	14
4.2.2	Extern giltighet	15
4.3	Värdekonflikter och etiska dilemman	16
5	Analys	18
5.1	Begreppsanalys och institutionell kontinuitet	18
5.1.1	Demokratisk representation och demokratiska institutioner	18
5.2	Normativ kontinuitet och konsekvenser	20
6	Slutdiskussion	23
7	Sammanfattning	24
8	Referenser	25

1 Inledning

Efter att den så kallade decemberöverenskommelsen träffades den 27 december 2014 mellan regeringspartierna och fyra av oppositionspartierna i den svenska riksdagen, med syfte att möjliggöra för en minoritetsregering att få igenom sin budget, framgick det att inte alla riksdagsledamöter från dessa partier slöt upp bakom uppgörelsen. I januari gick bland andra, men samtidigt kanske mest omskriven, den moderate riksdagsledamoten Finn Bengtsson från Östergötland ut och varnade för att han inte skulle följa den förordade partilinjen och därmed att inte lägga ner sin röst i budgetomröstningen. Finn Bengtsson motiverade sitt beslut bland annat med hänvisning till vad han upplevde gå emot sina väljares intressen och sin egen övertygelse (Mächs, 2015; Olsson, 2015).

Fallet med Finn Bengtsson är ingalunda en isolerad händelse i politiken och kan sägas vara ett aktuellt exempel på en rolletisk konflikt i politiskt beslutsfattande (jfr Sjölin, 2005). Sådana konflikter är en konsekvens av olika uppfattningar om hur en politisk representant bör agera. När frågan ställs huruvida Finn Bengtsson har gjort rätt eller fel i sitt beslut att inte följa partilinjen så aktualiseras nämligen en frågeställning som gäller hur folkvalda representanter bör agera och vad den moraliska kraften är som ligger bakom detta agerande. Detta knyter i sin tur an till på vilket sätt representation definieras, och diskussionen kring vad representation är, kan eller bör vara är ett inte sällan bearbetat område inom statsvetenskapen och litteraturen kring det är omfattande. Emellertid har två sätt att definiera representation, relationen mellan väljare och vald, och således hur representanten bör agera, varit dominerande. Dessa är att definiera representanten som antingen en *trustee*, förtroendeledamot, eller en *delegate*, väljardelegat, och idéerna har formulerats bland annat av James Madison och Edmund Burke (Dovi, 2011; jfr Pitkin, 1967). Att vara en förtroendeledamot innebär att agera i enlighet med sin egen uppfattning om vad som är rätt eller fel och kallas även för individprincipen. Väljardelegaten å andra sidan, agerar utifrån vad dennes väljare önskar och kallas också för väljarprincipen (se Pitkin, 1967: 128, 168f, 190f). Ytterligare ett sätt att definiera representationen har varit utifrån den stora betydelse som politiska partier har i många representativa demokratier. Följaktligen har man talat om politikern som ett *partiombud* där denne ska agera i enlighet med vad partiet önskar och har därför kallats för partiprincipen (Weßels, 2007: 836; Karlsson & Gilljam, 2014: 292).

Dessa tre representationsprinciper har haft en viktig roll när det kommit till att beskriva politisk representation och samtidigt utgöra idealtyper för hur vi ser på politiska representanters arbete, men under senare år har viss utveckling skett på det teoretiska området. Av intresse för denna uppsats, kan pekas på den utveckling som har skett i att härleda normativa utsagor utifrån själva funktionen i

representationen, d.v.s. att vad exempelvis en riksdagsledamot bör företa sig avgörs av vad dennes faktiska uppdrag är (Dovi, 2011; jfr Hardin, 2004). På detta sätt har Suzanne Dovi (2007: 8) argumenterat för att representanter bör utvärderas och bedömas utifrån demokratiska kriterier eftersom funktionen som representant i en demokrati, menar hon, ligger i att aktivt stödja demokratins institutioner och därför också att realisera demokratiska värden i sitt arbete. Det normativa ramverk som Dovi föreslår, ska på detta sätt användas för att bedöma om t.ex. en riksdagsledamot är en god demokratisk representant, ett omdöme som i sig är oberoende av om vi också har en uppfattning om att ledamoten bör agera utifrån någon av de tre representationsprinciperna. Jag hävdar, och det är även här min uppsats tar vid, att det inte är betydelselöst att dessa normer för politisk representation existerar bredvid varandra. Inte sällan innebär dessa konkurrerande ideal en svår balansgång för politiska representanter och i vissa fall också ett omöjligt dilemma i att uppfylla dessa ideal samtidigt. Av dessa anledningar blir det därför viktigt att förstå på vilket sätt dessa normer om politisk representation förhåller sig till varandra, och om idén om god demokratisk representation, såsom Dovi (2007) konstruerar den, kan tillämpas i ett system som det svenska med tradition av ett starkt partiväsende och där således partiprincipen har en särskild ställning som handlingsnorm för den folkvalde. Om det nu är så att riksdagsledamöter i Sverige företrädesvis ger uttryck för partiprincipen och om det nu skulle vara så att vi önskar oss en annorlunda representationsstil hos våra folkvalda, hur kan den då se ut, och är den ens genomförbar i den institutionella kontext som föreligger i Sverige?

1.1 Syfte och problemformulering

Ett problem för teorier om politisk representation handlar om hur de skapar flera olika normativa krav på representantrollen. Detta gäller inte minst för de tre representationsprinciperna som nämns i inledningen ovan. Kraven kan vara motstridiga och på så vis i vissa situationer omöjliga att uppfylla samtidigt (Sjölin, 2005: 33). Detta knyter an till den reella komplexiteten i representantrollen vilket innebär att politikerns verklighet skiljer sig på betydande områden, från de definitioner av representation som erbjuds via representationsprinciperna (Pitkin, 1967: 219-222). Så när vi frågar oss om exempelvis Finn Bengtsson handlat rätt eller fel är det svårt att ge ett enkelt svar. Beroende på vilken representationsprincip vi förfäktar kan vi ge olika svar. Principerna i sig kan dessutom vara tvetydiga. Vad innebär, exempelvis, rent konkret att följa sina väljares önskemål – är det alla väljare i politikerns valkrets eller bara de som röstade på henne eller honom? Vi återkommer således till frågan om på vilket sätt vi definierar politisk representation och vad för handlingsnormer denna definition medför.

Suzanne Dovi (2007: 73) menar att de existerande normativa krav som finns på representantrollen inte är tillräckliga för att bedöma om representanten i fråga gör ett bra eller dåligt jobb. Representationsprinciperna, bland andra, är

otillräckliga på så vis att de inte erbjuder handlingsnormer som tar hänsyn till att representanten är en specifikt demokratisk representant. Enligt Dovi borde vi därför göra skillnad på politisk representation i allmänhet och demokratisk representation. Att en politiker är en representant i ett demokratiskt system innebär att särskilda handlingsföreskrifter alltså ska gälla för hur denna politiker bör agera. Dovi (2007: 84) menar att de särskilda föreskrifter som bör gälla, ofrånkomligen måste härröra från argument som gör att vi överhuvudtaget föredrar demokrati framför icke-demokrati, och att föreskrifterna dessutom måste fånga in vad representationens själva funktion är i systemet. Denna kärnfunktion är att driva politiska frågor på ett sätt som bidrar till att demokratins institutioner verkligen fungerar och på så vis säkras institutionernas fortlevnad (Dovi, 2007: 88). Om en representant gör ett dåligt eller ett bra jobb är alltså, i generella termer, beroende på vad den förda politiken har för inverkan på demokratiska institutioner. Detta avgörs utifrån tre, med Dovis terminologi, demokratiska dygder som är viktiga på så vis att de bidrar till att realisera tre värden vilka Dovi identifierar som centrala för att stärka legitimiteten i demokratins institutioner: politisk jämlikhet, självbestämmande och inkludering.

Argumenten för den normativa modell som föreslås är tilltalande. De är tilltalande på så vis att det är svårt att intuitivt inte hålla med om att en central funktion hos politiker, specificerade som demokratiska representanter, borde vara att verka för bevarandet av och legitimiteten hos demokratiska institutioner. Och kanske borde det vara enligt denna modell vi ska utvärdera politiska representanters arbete. Men när vi återvänder till det tidigare resonemanget om representantrollens komplexitet är det svårt att bortse från den kontext politiker verkar i, genom vilken olika normativa krav ställs på representanten. Speciellt det faktum att många demokratier har ett starkt partiväsende får också konsekvenser för hur det demokratiska systemet fungerar, särskilt i en europeisk kontext (Mattson, 2005: 107-109; Weßels, 2007: 835-836). Därför blir det relevant att fråga sig hur Dovis normativa ramverk för demokratisk representation kan förverkligas med hänsyn tagen till den centrala roll som politiska partier har i flera moderna demokratier.

Syftet med denna uppsats är således att, genom normativ analys, undersöka förhållandet mellan normerna för god demokratisk representation, som Dovi föreslår, och centrala inslag i ett partisystem, specifikt i det svenska. Anledningen till att jag menar att det är angeläget att föra samman dessa två perspektiv består i att en normativ modell för demokratisk representation måste konfronteras med det faktum att partier har en central funktion i flera representationsorgan, så pass till den grad att de kommer ha en viktig roll i att förverkliga en sådan modell. Bland annat partiprincipen utgör ett centralt element när det kommer till att analysera representantrollen i en partidemokrati. Vi kan bland annat se, även om politiker också identifierar sig med andra representationsprinciper, att partiprincipen har en stark ställning på samtliga politiska nivåer i Sverige, i synnerhet i riksdagen (Karlsson & Gilljam, 2014: 294). Rent konkret innebär denna undersökning att studera om den representationsmodell som Dovi lägger fram för god demokratisk representation, är genomförbar givet partiprincipens centrala ställning i en

partidemokrati. Detta är angeläget för att fördjupa och bredda synen på hur vi avgör om en förtroendevald politiker gör ett bra eller dåligt arbete.

Med detta sagt, är ett sekundärt syfte i uppsatsen att ytterligare bidra till debatten kring hur våra folkvalda politiker bör agera. Det tycks vara svårt att undgå den typ av rolletiska konflikter som olika normativa representationsprinciper kan ge upphov till. Genom normativ analys önskar jag därför, att med ett tydligt, stringent och kritiserbart innehåll, förse diskussionen med ett fördjupat perspektiv på partirepresentation.

1.1.1 Frågeställning

Att undersöka om det finns ett utrymme för en ytterligare handlingsnormer vid sidan av partiprincipen, skulle kunna innebära att jag företar mig en förenlighetsanalys, ett slags normativ begreppsanalys som har det uttalade syftet att utforska *förhållandet* mellan värden, normer, eller normativa principer (Badersten, 2006: 43-44). Min ambition är dock inte att stanna vid ett enkelt konstaterande om att perspektiven skiljer sig åt på olika punkter. För det ska kommas ihåg att en av de grundläggande frågorna jag knyter an till i stycket ovan, handlar om hur vi kan bedöma om en representant agerat på rätt eller fel sätt. Denna fråga är kopplad till en större – om hur representanter bör agera – vilket är beroende bland annat av vår definition av representation. Min förhoppning är därför att uppsatsen ska kunna bereda väg för det normativa ramverk som Dovi föreslår, och därigenom få en meningsfull användning i en kontext där politiska partier är central. Den frågeställning som blir ledande för uppsatsen kan således formuleras på följande vis:

Bör idén om den goda demokratiska representanten appliceras i en partidemokrati, givet de rådande institutionella förhållandena i detta system?

Här är det passande att tydliggöra några av de begrepp som jag inkluderar i frågeställningen. Med *idén* om den goda demokratiska representanten åsyftas de demokratiska dygder som Suzanne Dovi menar måste uppfyllas för att uppnå god representation. Med *partidemokrati* menas helt enkelt en demokrati i vilken politiska partier har en avgörande roll och vad som präglar den politiska processen. De *institutionella förhållanden* som jag refererar till är således särskilda företeelser som utgör centrala element i det politiska systemet. Jag argumenterar i avsnitt 2.1 för att partiprincipen är ett sådant institutionellt förhållande som särskilt måste tas i beaktande.

Som framgår av frågeställningen är alltså studiens ambition att undersöka genomförbarheten eller tillämpbarheten av en normativ idé i en särskild kontext.

1.2 Avgränsning och begreppsanvändning

Det finns en rad olika sätt att förstå politiska representanters arbete, att beskriva potentiella beslutssituationer m.m. I diskussionen ovan har jag fokuserat på tre representationsprinciper och ett normativt ramverk för god demokratisk representation. Att säga att principerna om väljarmandatet, individmandatet eller partimandatet skulle ge en heltäckande bild av och ge oss all information som är nödvändig för att beskriva politisk representation, vore överilad. Det skulle vara att missa en rad framsteg inom representationsteorin men också inom den politiska etiken. Emellertid är min ambition inte att försöka återge vad det i praktiken innebär att vara en representant. Ansatsen är i grunden normativ, inte empirisk, även om verklighetsutsagor naturligtvis spelar en viktig roll i den normativa framställningen.

Såsom påpekas i litteraturen talar olika normer, definitioner och begrepp inom området för representation, om olika dimensioner av representantrollen (Sjölin, 2005: 55). På detta sätt är min uppsats ett försök att undersöka delar av dessa dimensioner, utan att på så vis göra anspråk på att finna en allmängiltig lösning på vad som kallas för representationsparadoxen (jfr Pitkin, 1967).

Vidare avgränsar jag mig till att undersöka tillämpbarheten i förhållande till andra representationsprinciper. Det finns många viktiga aspekter av det parlamentariska styrelseskicket som är relevanta för om idén om god demokratisk representation kan vara användbar, men inom ramen för denna studie måste av praktiska skäl antalet parametrar som ingår i analysen begränsas. Genom att särskilt undersöka idéns förhållande till ett begränsat antal normativa principer och förhållanden som råder i det svenska partisystemet, ökar dock studiens generaliserbarhet. Däremot gör denna avgränsning att studiens resultat är mindre konklusiva än vad de annars hade kunnat vara.

Ett viktigt tydliggörande i sammanhanget är också att peka på att när vi frågar oss om idén om den demokratiska representanten är tillämpbar så är denna frågeställning tvådelad. Den har en rent filosofisk del som leder oss till att undersöka vad för moraliska skäl som föreligger som talar för idén, samt en mer praktisk del som tar hänsyn till rådande förutsättningar. Den filosofiska delen talar om för oss vilken grad av relevans den normativa idén har och den praktiska delen analyserar idéns genomförbarhet (Birnbaum, 2005: 327-328). Min explicita ambition är inte att göra en moralfilosofisk utredning av Suzanne Dovis normativa ramverk för god demokratisk representation. Snarare ligger studiens intresse i att rikta in sig på den praktiska aspekten och på ramverkets genomförbarhet. Genomförbarhet ska i sammanhanget förstås i termer av normativ kontinuitet, institutionell kontinuitet samt om den normativa idén som sådan kan anses medföra goda konsekvenser.

1.3 Material

Eftersom som ansatsen är normativ och de studieobjekt jag avser undersöka är normativa principer, består huvuddelen av underlaget i uppsatsen utav vetenskapliga texter rörande dessa representationsteorier. Stor fokus ligger på Suzanne Dovis bok *The Good Representative* (2007), då målet med uppsatsen är att tillämpa hennes normativa resonemang i en strikt partikontext. Vidare används litteratur som täcker analysens andra del, d.v.s. texter rörande partiprincipen som utgångspunkt för politisk representation. Likaså görs nedslag i texter som gör detaljerade beskrivningar av politikerrollen. En viktig del är också metodlitteratur som förklarar hur normativ analys bedrivs, särskilt den form av genomförbarhetsanalys som tillämpas i denna studie.

1.4 Disposition

För att få en tydlig bild av vad jag företar mig i denna studie, presenteras här en förklaring av dess upplägg. I avsnitt 2.1 görs ett försök att, utifrån översiktligt litteratur, specifik litteratur och aktuell forskning, ge en godtagbar beskrivning av den svenska demokratin med en särskild inriktning mot partiväsendet. Här ska understrykas att syftet med avsnitt 2.1 är att ge en nödvändig grund som krävs för att utföra genomförbarhetsanalysen. Som framgår ovan görs en genomgång av Suzanne Dovis normativa ramverk i kapitel 3. I kapitel 4 görs en genomgång av den normativa metoden och det presenteras även handfasta parametrar vilka bildar utgångspunkt för analysen. I kapitel 5 utförs själva analysen. En begreppsanalys görs först i avsnitt 5.1 för att undersöka centrala begrepp i Dovis teori. Således görs ett steg för att täcka in aspekten av institutionell kontinuitet i det politiska systemet vilket är en viktig beståndsdel när det kommer till att tala om idén om den goda demokratiska representanten är genomförbar eller ej. Vidare görs i avsnitt 5.2 en analys av den normativa kontinuiteten samt en granskning av vad som efterlyses i litteraturen angående representantrollen och eventuella brister eller svårigheter och om det går att tala om gynnsamma konsekvenser vid tillämpningen av Dovis teori. I kapitel 6 förs en slutdiskussion om studiens resultat varpå en sammanfattning följer i kapitel 7.

2 Empiriska samt idémässiga utgångspunkter

Detta kapitel redogör för partidemokratin och för dess i sammanhanget betydelsefulla institutionella förhållanden som kan anses vara konstituerande för den representativa partidemokratin. Att ta in allt som partisystemet innebär är alltför omfattande varpå en särskild inriktning görs mot det representationsteoretiska ideal som har särskild betydelse inom ramen för denna typ av system.

2.1 Institutionella förhållanden

Den typ av genomförbarhetsanalys jag företar mig, går ut på att undersöka om en normativ princip kan anses vara tillämpbar givet några särskilda förutsättningar. Själva tillvägagångssättet för att göra detta på beskrivs mer utförligt i kapitel 4. För tillfället kan vi peka på att de särskilda förutsättningarna innebär institutionella förhållanden som kan anses utgöra ett betydelsefullt drag i den kontext vi önskar studera. I detta stycke menar jag att partiprincipen är ett sådant drag hos en representativ demokrati där politiska partier har en central roll. Detta underbyggs med stöd av den empiriska representationsforskningen och med den begreppsmässiga kopplingen mellan partiprincipen och partisystemet.

Rune Premfors (2000: 160) menar att det finns en stark tendens till att framhålla de politiska partierna som en viktig egenskap i den svenska demokratin. Partiväsendet pekas här ut som ett villkor för att folkviljan ska kunna kanaliseras och komma till uttryck och över huvud taget som en nödvändighet i en fungerande demokrati (Premfors, 2000: 161, 163; Peterson, 2009: 223f). Något som skulle tala emot att tillskriva partier den betydelse som här görs, är hur det genom korporativismen skett en försvagning av politiska partiers roll för utformningen av politiken (Held, 2006: 179f). Ytterligare en utveckling är vad som har kallats för *partiernas kris*. Med detta begrepp menar man olika företeelser som talar för en förändrad roll för de politiska partierna i den representativa demokratin. Exempelvis pekas på i svensk kontext att graden av partiloyalitet bland väljare och hur väl man identifierar sig med ett visst parti, har minskat genom åren. Likaså har även partiernas medlemsantal vikt kraftigt nedåt (Hagevi, 2015: 224; Karlsson & Lundberg, 2015: 95-97). Även om dessa invändningar har en viss bäring på diskussionen kring hur vi ska förstå politiska partier i modern statsvetenskap, finns det t.ex. argument mot att partierna är i kris.

I själva verket kan det anses handla om en förändrad förståelse för hur det moderna partiet verkar (Hagevi, 2015: 225).

Den beskrivning som görs av partisystemet inom den representativa demokratin i litteraturen samt de politiska partiernas utveckling över tid kan få betydelse för hur vi förstår och formulerar våra idéer kring representation i framtiden, detta gör vår förståelse för de politiska partierna betydelsefull i sammanhanget. Däremot måste vi i analysen främst ta hänsyn till de normativa idéer som har betydelse för just representantrollen. Detta innebär att även om vi menar att uppfattningen om partiernas centrala funktion i den representativa demokratin kan utmanas empiriskt, så har den normativa analysen som genomförs ändå förtjänster i det att den förhåller sig till en *idé* om hur något bör vara i en viss form av representativ demokrati.

Samtidigt kan dock hänvisas till den empiriska representationsforskningen som pekar ut partiprincipen som ett framträdande sätt för politiker att uppfatta sig själva och sin roll (se bl.a. Karlsson & Gilljam, 2014; Gilljam, Karlsson & Sundell, 2010; Weßels, 2007). Ett annat sätt att understryka vikten av partiprincipen som ett institutionellt förhållande är att tala om partikulturer i parlamentet. Att sätta ett exakt likhetstecken mellan partiprincip och partikulturer är dock inte korrekt, men betydande likheter finns. Om ett partis organisationskultur kan klassificeras som kollektivistisk menas att det finns ett begränsat utrymme för ledamoten att agera självständigt och vikten av att underordna sig gruppen är här vad som betonas (Barrling, 2015: 66; se även Barrling Hermansson, 2004). På liknande sätt erbjuder partiprincipen ett begränsat handlingsutrymme för den enskilde politikern, d.v.s. så länge inte politikerns agerande går emot den förordade partilinjen. Genom att undersöka partikulturer i den svenska riksdagen har Katarina Barrling (2015) visat att det bland Socialdemokraterna, Moderaterna, Sverigedemokraterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna råder en sådan kollektivistisk kultur. Så vad innebär detta för partiprincipen som ett institutionellt förhållande i sammanhanget? En rimlig tolkning är att en kollektivistisk partikultur kan göra det svårare för en enskild politiker att självständigt åberopa idén om god demokratisk representation. Men ett viktigt argument för att se partiprincipen som essentiell i en partidemokrati är till följd av dess nära koppling mellan idé och parlamentariskt arbete. Detta arbete grundar sig i mångt och mycket i partiväsendet och har en särskild betydelse för bland annat utskottsarbete och riksdagsomröstningar (Bäck, Erlingsson, Larsson, 2013: 307-309). Baserat på diskussionen ovan finns det således fog för att ett viktigt institutionellt förhållande som den normativa analysen ska föras i relation till är den representationsprincip som fångar in denna centrala roll av politiska partier, nämligen partiprincipen.

3 Normativ teori

I detta avsnitt gör jag en rekonstruering av den normativa teorin bakom idén om den goda demokratiska representanten. Detta måste göras för att skapa någon som helst genomskinlighet i den senare analysen. Det gäller helt enkelt att skapa goda förutsättningar för läsaren att kunna sätta sig in i forskningsuppgiften. I avsnittet ligger fokus på att återge, utan någon djupare problematisering eller analys, vad den normativa teorin är. Här förklaras således i enkla ordalag vad det är som rättfärdigas.

3.1 Idén om den goda demokratiska representanten

Idén om den goda demokratiska representanten går ut på att politikern bör representera på ett demokratiskt vis. Att representera definieras i sammanhanget som att driva politiska frågor och innebär att politiskt påverkansarbete i generella termer tas för representation (Dovi, 2007: 85; jfr Urbinati, 2000). Att representera på ett demokratiskt vis innebär att ta hänsyn till särskilda demokratiska kriterier som stödjer legitimiteten i demokratiska institutioner (Dovi, 2007: 2).

Demokratiska institutioner utgörs av de uppsättningar av regler och praxis som finns inbäddade i ett politiskt system. Regler och praxis utgör institutioner på så vis att de ges mening i systemet och är stadiga på så vis att de också upprätthålls av systemet (March & Olsen, 2006: 3). Mer precist, för att politiskt påverkansarbete ska uppfattas som demokratisk representation, måste normer och värden som är utmärkande för demokratiska institutioner särskilt tillgodoses i detta påverkansarbete (Dovi, 2007: 2). De normer och värden som Dovi menar att representanten ska ta hänsyn till är: *civic equality* (politisk jämlikhet), *self-governance* (självbestämmande/autonomi) och *inclusion* (inkludering).

Anledningen till att dessa värden är centrala för resonemanget är att de endast kan realiseras genom demokratiska institutioner, vilket kommer av att dessa värden leder oss till att strukturera politiska institutioner som just demokratiska institutioner (Dovi, 2007: 3). Därför bör goda demokratiska representanter skiljas från dåliga representanter utifrån *hur* de driver politiska frågor. Här blir det alltså viktigt för representanten att främja legitimiteten i demokratiska institutioner, att uppmuntra medborgares delaktighet i politiska processer och att öka medborgarnas identifiering med institutionerna (Dovi, 2007: 3). Den uppmärksamme läsaren noterar här att dessa tre aspekter av representationen motsvarar de tre värdena ovan. Att kunna representera på ett sätt som tar i beaktning dessa aspekter utgör grunden för vad Dovi (2007: 90) menar är demokratiska dygder.

I förhållande till värdet av politisk jämlikhet måste den goda demokratiska representanten uppvisa dygden *fair-mindedness* (skälighet) (Dovi, 2007: 101f). Representanten som uppvisar denna dygd sägs då bejaka värdet om politisk jämlikhet, vilket kan se på olika sätt. Det kan innebära att representanten är uppmärksam kring frågor om orättvisa och förtryck när han eller hon utformar eller ställer sig bakom en viss politik. Det kan också betyda att representanten besitter skälighetsdygden när dennes politiska arbete uppmuntrar medborgarna att omfamna värdet om politisk jämlikhet och i förlängningen själva bejakar detta värde. Dovi (2007: 105) menar att som ett minimum måste en god demokratisk representant således ha en viss lojalitet gentemot de demokratiska institutionerna. Varför denna dygd är viktig är att värdet av politisk jämlikhet bildar en nödvändig grund för rättvis konfliktlösning bland medborgare, även om det inte råder konsensus om vilka typer av värden som är viktigast i det politiska systemet (Dovi, 2007: 106). Dovi (2007: 104-105; 114-115) påpekar att det inte räcker att bara omfamna och vara djupt hängiven till de demokratiska värdena, för att vara en god demokratisk representant måste man också vara effektiv i sitt arbete. Den effektivitet som Dovi här efterlyser hos den skälige politikern handlar inte enbart om att vara framgångsrik i att driva lagstiftning, utan förstås brett. Det kan alltså även handla om att förhindra eller att motverka en effektiv implementering av lagstiftning som politikern motsätter sig.

I förhållande till värdet av självbestämmande kopplas dygden *critical trust building* (kritiskt förtroendebyggande). Denna dygd går ut på att representanten skyddar och utvecklar medborgarnas möjligheter till självbestämmande genom att uppmuntra till deltagande i politiska processer. Deltagande kan förstås brett men som ett minimumexempel kan ges röstning vid allmänna val till politiska församlingar. Men eftersom det är viktigt att detta deltagande också innebär ett främjande av de demokratiska institutionerna räcker det inte enbart med vilken form av delaktighet som helst. Exempelvis kan metoder som innebär att sprida felaktig information, lögner eller propaganda ha en negativ effekt. Detta betyder att representanten i sitt arbete använder metoder som främjar ett sorts förtroende mellan väljare och valda, om än med kritiska förtecken, för att främja deltagandet och därmed medborgarnas grad av självbestämmande (Dovi, 2007: 126f). För att lyckas med att nå medborgare krävs att dessa har den kapacitet som krävs för att råda över sig själva i betydelsen deltagande. För Dovi (2007: 137) del hänvisas till en metakapacitet, det vill säga att som individ själv kunna avgöra vad som krävs för att utnyttja sitt självbestämmande givet de omständigheter som omger en. Det är denna kapacitet som det kritiska förtroendet innebär – att som medborgare på riktiga grunder kunna avgöra när ens aktiva deltagande behövs. På så vis är en god demokratisk representant den som effektivt stödjer denna metakapacitet hos medborgare. Detta kan göras genom att 1) tillhandahålla tillförlitlig och korrekt information om ens politiska arbete, 2) att hålla andra representanter ansvariga genom att syna varandras politiska arbete och vid behov påtala brister, samt genom att 3) vara goda förebilder och som sådana inspirera andra till att hänge sig åt främjandet av demokratiska institutioner (Dovi, 2007: 139).

I förhållande till värdet av inkludering görs ett avsteg från uppfattningen om att en politisk representant enbart ska ha sina egna väljares bästa för ögonen. Den goda demokratiska representanten bör istället arbeta för att föra samman sina väljares intressen med vad som gagnar de demokratiska institutionerna och med intressen hos alla medlemmar av det politiska samfundet (Dovi, 2007: 147-148). Dygden som står i centrum här är den om *good gatekeeping* (god dörrvaktning) och handlar om att skapa ömsesidiga förhållanden mellan väljare och valda genom att maximera möjligheter till inkludering. Samtidigt som representanten måste verka för att öppna så många dörrar som möjligt, måste denne också stänga vissa. Det kan alltså även handla om att begränsa inflytandet från exempelvis sådana aktörer som önskar att på orättfärdiga grunder – med hänsyn till de värden som här räknats upp – exkludera andra individer i samhället (Dovi, 2007: 148).

När det kommer till att öppna dörrar, d.v.s. att skapa ytor och möjligheter till inkludering inom den politiska arenan, kan den demokratiska representanten göra det genom att 1) bidra till en konsolidering av särskilda identiteter hos väljare, 2) att öka sina väljares identifiering med en själv och därmed också med det politiska systemet, samt att 3) i sin roll som sina väljares förkämpe förbinda dessa till demokratiska institutioner (Dovi, 2007: 159). Essensen i dygden om god dörrvaktning, d.v.s. att tillse en önskvärd inkludering, ligger här i att göra avvägningar om vem eller vilka bland medborgarna som är i särskilt behov av inkludering. För Dovi (2007: 162) är det därför särskilt viktigt att representanten försöker utveckla relationer till politiska motståndare, marginaliserade grupper samt egendomslösa grupper.

4 Metod

Detta kapitel har för avsikt att förklara den metod som jag använder mig av i uppsatsen. Som redan påtalats är ansatsen normativ och därför vänder jag mig till litteratur som redogör för metoder för att tackla normativa frågeställningar. Björn Badersten (2006: 42-51) beskriver tre konkreta tillvägagångssätt med vilka man kan analysera bör-frågor. I den första formen, *normativ begreppsanalys*, preciseras värden, normativa begrepp eller principer. Innebörden förtydligas och specificeras. Det andra sättet att analysera bör-frågor, den *normativa givet att-analysen*, går ut på att problematisera och jämföra olika svar på normativa frågeställningar, med syftet att visa hur olika värdemässiga utgångspunkter kan leda till olika slutsatser i en och samma fråga. Slutligen, kan bedrivas *normativ analys i egentlig mening* som går ut på att tydligt rättfärdiga ett specifikt agerande eller ett visst tillstånd utifrån på förhand specificerade värden eller normativa logiker. Här gäller det alltså att argumentera för ett visst svar på en bör-fråga. Badersten (2006: 49) påpekar att det inte alltid är helt uppenbart var skiljelinjen mellan dessa tre former av normativ analys är. Därför vill jag först ta ett ögonblick och diskutera min frågeställning i relation till de olika tillvägagångssätten innan jag redogör för vilken metod som appliceras i denna uppsats.

Vad jag företar mig i denna uppsats är som sagt att undersöka om normerna för god demokratisk representation bör vara vägledande för representanter i en partidemokrati. När jag säger vägledande menar jag specifikt om de bör vara en primär handlingsnorm för representanter, och att därmed partiprincipen, som utgångspunkt för politikerns agerande, bör vara en sekundär handlingsnorm – i förhållande till normerna om god demokratisk representation. I någon mening kan jag alltså sägas problematisera olika normativa principers relevans och genomförbarhet då problemställningen utgår från partiprincipens betydelse för representationsuppdraget. I analysen strävar jag inte efter att rättfärdiga att Doves normativa ramverk bör komma före partiprincipen, utan ambitionen är snarare att undersöka tillämpbarheten. På detta sätt är alltså den primära metoden i uppsatsen den normativa givet att-analysen. Därför redogör jag för denna form av analys nedan. Detta tillvägagångssätt förutsätter också att man tar sin utgångspunkt tydligt specificerade värden (Badersten, 2006: 49). Av denna anledning måste en normativ begreppsanalys göras, varför en redogörelse av denna form också tar plats nedan.

Eftersom den normativa metoden specifikt hjälper oss att studera värden, normativa principer eller begrepp, finner jag det också nödvändigt att tala om vilka vetenskapsteoretiska utgångspunkter som har betydelse för hur vi kan studera och förstå värdena. Detta för att kunna föra resonemangen i analysen utifrån en stabil grund med tydliga principer. Som Badersten (2006: 75) påtalar, är

en medvetenhet kring dessa i förhållande till studieobjektet viktig för att uppnå kraven på intersubjektivitet. En diskussion kring dessa utgångspunkter, samt av värdeteori, förs därför i avsnitt 4.4.

4.1 Normativ begreppsanalys

För att normativa begrepp och värden ska vara användbara, i intersubjektiv och analytisk mening, måste de preciseras och definieras, vilket är vad den normativa begreppsanalysen syftar till. Genom denna typ av begreppsanalys är avsikten att klargöra vad olika definitioner ger för innehåll i ett begrepp och på detta vis förtydliga vad den normativa innebörden av ett begrepp är (Badersten, 2006: 43). På detta sätt kan begreppsanalysen ha ett komparativt drag eftersom det kan handla om att jämföra olika definitioner av begrepp med varandra, vilket också ger oss möjlighet att synliggöra eventuella värdekonflikter eller etiska dilemman som kan vara konsekvensen av olika betydelser av begrepp (Badersten, 2006: 43). En diskussion kring olika perspektiv på värdekonflikter och etiska dilemman förs i avsnitt 4.3.

Att analysera ett begrepp innebär att vi måste förstå vad ett begrepp är och hur det är uppbyggt. När vi talar om det abstrakta innehållet i ett ord, eller en språklig term, talar vi om ett begrepp. *Termen* är alltså enbart ordet, utan det abstrakta innehållet. Vidare har vi också de faktiska fenomen, eller *objekt* som termen betecknar och som begreppet avser (Badersten, 2006: 83-84). Begreppsanalysen syftar på detta sätt att undvika oklarheter i de resonemang som förs. När innebörden av det vi talar om är oklar betyder det att tolkningsmöjligheterna blir alltför många (Beckman, 2005: 31-32). Det är alltså av yttersta vikt att sträva efter entydighet och klarhet när definitioner ska göras och begrepp ska bildas eftersom vi då gör undersökningen reproducerbar och kritiserbar. Genom att göra detta uppfyller vi ett grundläggande krav för att kunna anse att analysen är vetenskaplig, nämligen att den är intersubjektiv.

4.2 Normativ givet att-analys

Den normativa givet att-analysen innebär att man att problematiserar och jämför olika svar på en normativ fråga genom att man utgår från olika normativa försatser för att sedan bringa klarhet i vad den normativa slutsatsen blir av dessa (Badersten, 2006: 44). Syftet är på så vis att visa att olika normativa utgångspunkter, värden eller principer, kan leda till olika slutsatser i samma fråga. Vi har även här möjlighet att synliggöra olika värdekonflikter.

En variant på en normativ givet att-analys är, som jag anspelade på tidigare, att utföra ett slags *genomförbarhetsanalys*. I mitt fall är det dock tydligare att tala om en tillämpbarhetsanalys. Denna går ut på att problematisera normativa

principers relevans och tillämpbarhet genom att ta hänsyn till en specifik förutsättning eller kontext (Badersten, 2006: 46). Här frågar jag alltså specifikt om det går att få gehör för idén om en god demokratisk representant, givet att partiprincipen har en avgörande betydelse för den generella idén om hur en politisk representant bör agera. Går det att realisera denna idé med hänsyn till det sammanhang jag beskriver? På så vis kan man tala om ett slags tillämpad normativ analys då den är konkret och knuten till en fråga (Badersten, 2006: 46).

Här blir det också relevant att precisera genomförbarhetsbegreppet. Vad menas med att undersöka om något är genomförbart? Begreppet kan ges olika innebörd och vad vi ska betrakta som relevanta premisser att utgå ifrån kan variera beroende på hur abstrakt och generell frågeställningen är (Birnbäum, 2005: 328). Att säga att en viss idé är genomförbar eller ej bör, enligt Simon Birnbäum (2005: 328), vara känsligt för den kontext man i första hand vänder sig till. För att betrakta normerna om en god demokratisk representant som tillämpbara i en partikontext innebär att dessa har möjlighet att vara vägledande handlingsprincip utan att andra handlingsnormer trumfar dessa. Genomförbarhetsbegreppet ska av denna anledning förstås i termer av normativ kontinuitet, institutionell kontinuitet och utsikter om goda konsekvenser. Det är inte en orimlig tanke att en politisk idé som gör ett totalt uppbrott med såväl normativa som institutionella traditioner har svårare att smältas, särskilt i frågor som anses vara konstituerande för det politiska systemet som helhet. Kan vi inte heller tala om gynnsamma konsekvenser blir det än mer osannolikt.

Den normativa analysen, både begreppsanalysen och givet att-analysen, går inte bara ut på att i allmänna ordalag diskutera frågeställningen. För att analysen ska anses hålla en viss vetenskaplig standard måste en rad aspekter tas hänsyn till. Generellt sagt, måste undersökningen uppvisa dels intern giltighet och dels extern giltighet.

4.2.1 Intern giltighet

När det sägs att den normativa analysen ska ha en hög intern giltighet, menas att begreppen som behandlas är definierade och precisa och att argumentationen är logisk och konsekvent (Badersten, 2006: 73-74). På detta sätt är den interna giltigheten tvådelad och berör å ena sidan begreppsbildning och å andra sidan den normativa argumentationen. Grundstenen för de bägge delarna är att uppnå kravet på intersubjektivitet. En intersubjektiv analys innebär att det inte råder oklarheter om vad som *vad* som rättfärdigas, *hur* det rättfärdigas, vilka slutsatserna blir av det förda resonemanget och *varför* argumentationen ger dessa slutsatser (Badersten, 2006: 74). Här finns således fyra krav för att en analys ska vara internt giltig.

När vi talar om intern giltighet med avseende på de värden eller normativa principer som används i analysen, menas att begreppen ska vara väldefinierade. Två särskilda kriterier för denna *precision* är att begrepp ska vara entydiga och klara, i motsats till att vara mångtydiga och vaga vilket öppnar upp för fler tolkningsmöjligheter (Badersten, 2006: 84; Beckman, 2005: 32). Vidare ska

analysen underbyggas av en *argumentation* som ska vara saklig på så vis att det är tydligt varför en viss ståndpunkt förespråkas, men också att man är generös när man diskuterar invändningar och bemöter motargument (Badersten, 2006: 93-94). Ett tredje krav är att centrala påståenden är underbyggda och att resonemangen på så vis är *reproducerbara*. Detta kräver i sin tur en genomskinlighet som innebär att man tydliggör vad för principer och antaganden som ligger till grund för analysen (Badersten, 2006: 104). Slutligen är det fjärde kravet för intern giltighet att de resonemang som förs ska vara relevanta och sakliga. Här beaktas frågeställningen som sådan och endast argument som är relevanta för att besvara den ska föras. När argumentationen förs gäller det också att föra den på ett sådant sätt att det verkligen är det aktuella problemet som diskuteras, och att man inte försöker övertyga läsaren med olika argumentationsknep (Badersten, 2006: 100).

Intern giltighet berör också de sätt som vi kan tänka och argumentera i normativa frågor. Sådana *normativa logiker* beskriver *hur* vi ska resonera och hjälper oss således att värdera ett visst tillstånd eller en viss handling. Några sådana logiker är exempelvis deontologi (Badersten, 2006: 108-109). Det gäller här alltså att även i dessa resonemang sträva efter att följa argumentationslinjen på ett tydligt sätt. Gällande de normativa logiker som primärt behandlas i uppsatsen så grundas exempelvis Dovis argument för att politiska representanter bör bedömas utifrån särskilda demokratiska kriterier, i en aristotelisk *dygdetik*. Med detta menas att saker eller objekt har ett särskilt ändamål eller funktion, och att det goda i någonting härrör från dess inneboende ändamål (Aristoteles, 2000 [350 f.Kr.]: 11-12). Ett par gummistövlar, exempelvis, har som ändamål att skydda våra fötter från att bli blöta. Ett par bra gummistövlar är därför täta och släpper inte in väta. Ändamålet med demokratisk representation är, enligt Dovi (2007: 85), *democratic advocacy* eller demokratiskt påverkansarbete, vilket betyder att politiska frågor drivs på ett sätt som understödjer demokratiska institutioner. En god demokratisk representant är med andra ord den som göra detta väl, i motsats till en dålig demokratisk representant vars påverkansarbete istället skadar de demokratiska institutionerna. Det viktiga är då, som framhållits ovan, att det är tydligt vilken princip som används för ett visst argument (Badersten, 2006: 131).

4.2.2 Extern giltighet

Den externa giltigheten kan sägas bestå av tre olika led. Extern giltighet i värdeutsagor och extern giltighet i verklighetsutsagor handlar bägge om hur vi understödjer de resonemang som förs. Det gäller å ena sidan att underbygga en värdeutsaga och rättfärdiga den i förhållande till andra värden, å andra sidan att de beskrivningar av verkligheten som eventuellt görs, för att understödja en normativ slutsats, är giltiga (Badersten, 2006: 133). Det tredje ledet, extern rimlighet och relevans i värdeutsagor, innebär att de normativa slutsatser som dras ska kunna ha en praktisk tillämpbarhet (Badersten, 2006: 176).

I uppsatsen ligger ett särskilt fokus på den externa rimligheten och relevansen i värdeutsagor eftersom det är så nära kopplat till frågeställningen. Som Badersten (2006: 180) påpekar, är ju poängen med den typ av normativ givet att-analys,

genomförbarhetsanalysen eller tillämpbarhetsanalysen, som jag sysslar med, att undersöka rimligheten och relevansen i olika normativa slutsatser verklighetsförankring. Samtidigt blir det relevant för analysen att också ta upp verklighetsomdömen som är centrala i de normativa slutledningarna som studeras för att på så vis diskutera hur dessa utsagor om verkligheten förhåller sig till de olika värdena.

4.3 Värdekonflikter och etiska dilemman

En viktig del av analysen består i att synliggöra värdekonflikter som kan uppstå till följd av att de särskilda normativa principer som förfäktas inte är förenliga med värden som återspeglas i de institutionella förhållanden som jag i detta fall tar för "givna".

Värdekonflikter föreligger då vi utifrån olika värden kan bilda olika bas för ett argument i en viss bör-fråga och således ge olika svar på denna fråga (Badersten, 2006: 29). I regel innebär en värdekonflikt problem eftersom det komplicerar hur ett tydligt svar ska kunna ges på den normativa frågeställningen då det utifrån värdena inte är självklart vilket svar som är att föredra. Men i denna uppsats är en viktig del av analysen att faktiskt peka ut värdekonflikterna, varför de istället utgör ett intressant inslag och underlag för diskussion. I tillägg till att enbart peka ut värdekonflikter, går det dock att hantera dem. Genom att upprätta en värdehierarki rangordnar man värdena och helt enkelt förklarar varför ett värde ska tillmätas mer tyngd än ett annat (Badersten, 2006: 30).

Men det går att komplicera detta ytterligare. Om ett värdepluralistiskt förhållningssätt förfäktas, d.v.s. att det finns en mångfald av etiska värden som kan komma att konfronteras i det praktiska livet, kan ett etiskt dilemma uppstå. Det etiska dilemman innebär att olika ståndpunkter eller handlingsalternativ ur en viktig aspekt både är likvärdiga och oförenliga, d.v.s. ömsesidigt uteslutande, vilket innebär att endast ett av värdena kan tillgodoses (Sjölin, 2005: 67-68). Som Sjölin (2005: 69) påpekar, så innebär den värdepluralistiska uppfattningen att värdeanspråken blir ojämförbara. Här skulle man dock kunna inflika att en specificerad värdehierarki skulle kunna hjälpa oss att lösa denna typ av dilemman. Det krävs då att vi argumenterar för att värdena ska rangordnas på ett visst sätt. Men då kan vi sägas ha gått bort från vad det genuina etiska dilemman är, eftersom vi enbart har hävdat att ett visst värde bör tillmätas mer tyngd än ett annat – essensen i det etiska dilemman förutsätter ju att värden inte kan rangordnas.

Inte bara värden, d.v.s. vad som rättfärdigas, utan också *hur* vi rättfärdigar något – den normativa logiken – kan ge upphov till etiska dilemman.

När vi säger att förfäktandet av olika värden kan ge olika svar i en bör-fråga och på så vis ge upphov till en värdekonflikt, och när vi påvisar att en normativ logik som i exemplet ovan kan medföra en svårhanterlig dilemmasituation, så innebär detta också att vi antar en viss värdeteoretisk ståndpunkt.

Sjölin (2005: 69-70) menar att det vid empiriska studier av politisk etik kan vara svårt att upprätthålla uppdelningen mellan konflikter och dilemman, och kan

då istället förstås som gradskillnader i normativa problem. I denna studie, som är av teoretisk analytisk karaktär, kan det emellertid vara fruktbart att använda denna distinktion som ett medel för att jämföra och problematisera förhållandet mellan de normativa principer som undersöks.

5 Analys

Som konstateras i metodkapitlet föregås en givet att-analys av en normativ begreppsanalys i syfte att precisera och bena ut definitioner av centrala begrepp. Därför är analyskapitlet uppdelat i två delar. Först görs en bearbetning av de normativa begrepp som står i centrum för analysen. Därefter appliceras de begrepp som analyserats i vad som kan betraktas som karaktäristiska egenskaper för partidemokratin. Dessa karaktäristiska egenskaper är de som framträder i kapitel 2.1 om institutionella förhållanden.

5.1 Begreppsanalys och institutionell kontinuitet

Här redogörs för centrala resonemang och begrepp i Dovis (2007) normativa teori om god demokratisk representation. En invändning mot denna metod kan vara att det upplevs onödigt att återge teorin som redan framställs i ett verk, och att detta skulle innebära ett dubbelarbete. Det ska då kommas ihåg att anledningen till att vi genomför begreppsanalysen är att vi ska ha en stabil grund att stå på i tillämpbarhetsanalysen. Rent praktiskt utgår jag från vad den normativa teorin säger, vilket innebär att jag specifikt utgår från frågorna om vad som rättfärdigas, hur detta rättfärdigas och vem som bildar det moralfilosofiska subjektet. På så vis klarläggs en tydlig bild över den normativa idén som sådan, vilken då lättare kan relateras till tillämpbarhetsaspekterna i analysens andra del.

5.1.1 Demokratisk representation och demokratiska institutioner

Det första centrala begrepp vi möter i den normativa teorin om demokratisk representation, är just demokratisk representation. Som sådant är det uppbyggt av två termer, som vart och ett hänvisar till ett visst abstrakt innehåll och som tillsammans bildar själva begreppsinnehållet. Den första termen, *demokratisk*, kan vid en första anblick verka problematiskt då det anspelar på demokratibegreppet som utan precisering kan fyllas med ett stort innehåll (Lundström, 2009: 14). Demokratisk i sin tur beskriver alltså en egenskap hos representationen. Vi återkommer här alltså till demokratibegreppet. Men för Dovi (2007: 52) är detta mer av en konceptuellt teknisk distinktion från representation i vid mening. Att representationen är demokratisk innebär att den *äger rum* i ett demokratiskt system. På så vis handlar det alltså om en specificering av vad för typ av representation som avses (jfr Petersson, 2009: 221-222).

Den andra termen, representation, är inte heller det ett begrepp som utan vidare talar för sig själv. Här används Nadia Urbinatis (2000) definition av representation som *political advocacy*, d.v.s. politiskt påverkansarbete:

"Representation is a comprehensive filtering, refining, and mediating process of political will formation and expression. It shapes the object, style, and procedures of political competition." (Urbinati, 2000: 760)

Detta innebär alltså att all verksamhet som innefattar att man offentligt driver en politisk linje eller politisk fråga är att betrakta som representation. En relevant fråga är varför denna definition är att föredra. En viktig anledning är att definitionen medger att både *formella* och *informella* representanter kan anses vara just representanter. Detta har att göra med att mycket av det påverkansarbete som utförs, görs av lobbyister eller olika intressegrupper (Dovi, 2007: 2). I en svensk kontext fångas exempelvis viktiga remissinstanser in av definitionen. Den större delen av representationslitteraturen kopplar representationen till de procedurer som ligger till grund för att någon kan anses representera någon annan. Två sådana procedurer är auktorisation och ansvarsutkrävande, vilka är centrala för att förklara partiprincipen som representationsprincip (Pitkin, 1967: 42f, 55f). I fallet med idén om god demokratisk representation behöver alltså informella representanter, inte vara underordnade de procedurer som vanligtvis kopplas till representationsbegreppet (Dovi, 2007: 62f). Som sådant innebär således begreppet demokratisk representation både en avgränsning och en utökning av vilka former av aktörer som inbegrips.

Det blir här relevant att tala om alternativa infallsvinklar i vad som kan anses utgöra just demokratisk representation. Vad som framgår i Dovis användning av begreppet är att det ligger ett fokus på den enskilde representanten och trots att diskussionen om den demokratiska representationens innebörd till stor del kan handla om den folkvalde som individ, inbegrips även betydelsen av ett parlament som helhet (Peterson, 2009: 221). Till och med de ursprungliga idéerna om förtroendeledamoten respektive väljardelegaten understryker den parlamentariska helheten när det kommer till att förklara representantrollen (se Pitkin, 1967: 168f; 190f). På detta spår finner vi att frågan om huruvida demokratiskt representativt ett system är ofta formuleras i termer av åsiktsrepresentativitet samt i termer av grupprepresentativitet (Peterson, 2009: 221). Idén om den gode demokratiska representanten flyttar således fokus bort från dessa aspekter samtidigt som det genom de demokratiska dygderna lägger till dessa frågor hos den enskilde representanten. Att nå de positiva effekterna av exempelvis grupprepresentation blir genom dygden om god dörrvaktning¹ alla representanters angelägenhet – åtminstone om dessa önskar uppfattas som goda demokratiska representanter.

Vidare har i litteraturen en grundläggande uppfattning varit att demokratisk representation innebär att väljarna i allmänna och fria val överlämnar politisk makt till valda ombud (Peterson, 2009: 259). Liksom här skiljer sig

---

¹ Se kapitel 3.

² Se kapitel 4, avsnitt 4.2.1.

begreppsanvändningen. Det är här på sin plats att påpeka att det inte ska fästas för stor vikt vid denna skillnad. Som framgår av Dovis användning av begreppet innebär det snarare en fördjupning av representationsbegreppet och inkorporerar redan existerande aspekter av det demokratiska styrelseskicket (jfr Lundquist, 1998: 77).

En annan grundläggande aspekt bakom idén om den goda demokratiska representanten har att göra med själva resonemanget för varför vi bör förstå den enskilde representanten som en strikt demokratisk representant och vad funktionen hos denne är. Som antytts tidigare² utgår Dovi från ett aristoteliskt funktionsresonemang (Dovi, 2007: 85). Här formuleras funktionen hos den politiske representanten genom att definiera denne som en demokratisk representant, d.v.s. funktionen hos denne förstås inom ramen för det demokratiska systemet på så vis att det är vital för systemets välbefinnande. Det är inte självklart att det är så här vi primärt ska förstå representantrollen. Andra normativa representationsprinciper kan också sägas utgå från en tanke om den politiska representantens grundläggande funktion; som partisändebud eller som folkombud. Det går också att se hur dessa principer kan formuleras utifrån en tanke om hur det demokratiska systemet ska fungera. I ett system med ett starkt partiväsande görs rollen som partiombud betydelsefull för hur systemet som helhet fungerar.

Resonemanget om vad som egentligen ska räknas in i begreppen kopplar även an till användningen av begreppet demokratiska institutioner. Problemet med institutionsbegreppet är att det är abstrakt och det kan vid en första anblick vara svårt att få ett grepp om. Vad specifikt är det som legitimeras? Vad är det specifikt som den demokratiska representanten ska ta hänsyn till? Det kan här poängteras att det är en möjlighet definiera politiska partier som demokratiska institutioner (Aldrich, 2006: 556). Detta får i så fall betydelse för hur vi ska anse att demokratiska representanter bör värna om demokratiska institutioner. För Dovi (2007: 90f) handlar det som bekant om att representanten måste tillvarata särskilda demokrativärden genom att uppvisa vissa dygder. Det kan här ses hur exempelvis dygden om kritiskt förtroendebyggande kan ses som en fortsättning av de former av kontrollmekanismer som finns mellan partier i riksdagen. På denna punkt märker vi alltså en förenlighet mellan de två representationsteoretiska idealen.

5.2 Normativ kontinuitet

Som utgångspunkt i detta avsnitt finner vi argumentationen för partiprincipen som representationsteoretiskt ideal. Det är denna argumentation som utgör kärnan i

---

² Se kapitel 4, avsnitt 4.2.1.

den normativa idé som kan anses utgöra ett viktigt institutionellt förhållande som ska tas hänsyn till.

Här ger Mats Sjölin (2005: 48-49) en god bild över vad teorin om partimandatet går ut på. Ett första argument för partiprincipen säger att i den form av massdemokrati som idag råder kan väljarna endast få ett faktiskt inflytande över politiken om de tillåts välja mellan två eller flera sammanhängande handlingsprogram som tillkännages av politiska partier. Väljarna måste också kunna vara säkra på att partiet man lägger sin röst på också gör sitt yttersta för att realisera detta program under den aktuella mandatperioden (Sjölin, 2005: 48). Detta argument är en form av effektivitetsargument som söker ta tillvara väljarens intresse av ett effektivt inflytande.

Ett andra argument stipulerar att om ett politiskt parti lyckas vinna en parlamentarisk majoritet har detta inte bara en rätt att göra det som partiet har lovat att göra, det är också en klar skyldighet gentemot väljarna (Sjölin, 2005: 48). Här framgår att partiprincipen således bildar ett tydligt medel för väljarnas möjlighet till ansvarutkrävande. Att partiet har en skyldighet att fullfölja sina uttalade syften skulle kunna leda till eventuella problem är också något som poängteras, exempelvis att alltför mycket makt och handlingsutrymme läggs hos partiledningen vad gäller denna uppgift. Ett tredje argument går till följd av detta ut på att så länge partierna är internt demokratiska och dess medlemmar har möjlighet att delta i utformningen av partiets politik (Sjölin, 2005: 48). Detta är ett sätt att rättfärdiga den organisationsstruktur som ligger i grunden för ett parti och samtidigt göra klart för oss att det inte handlar om toppstyrda kartellbildningar.

Med hänvisning till partiets skyldighet att följa den politiska plattform som utlovats dras sedan slutsatsen att enskilda förtroendevalda är skyldiga att stödja partilinjen och att följa partidisciplinen eftersom de är valda på partiets handlingsprogram. För själva representationsuppgiften, d.v.s. att realisera handlingsprogrammet, blir deras egna åsikter på det stora hela irrelevanta eftersom de är valda som partirepresentanter (Sjölin, 2005: 49). Liksom det andra argumentet vilar detta på möjligheten till ansvarsutkrävande. För att partiet ska kunna leverera vad det har lovat måste också dess representanter se till att handlingsprogrammet realiserar.

Den normativa idén om en partirepresentant kan vid jämförelse med den teori som Dovi lägger fram, sägas, åtminstone i det grundläggande resonemanget, uppvisa skillnader i vad som faktiskt rättfärdigas. Det som begreppsanalysen ovan visar är att de primära handlingsnormer som följer av idén om den gode demokratiska representanten, främst rör innehållet i den politik som drivs. Det grundläggande är alltså vad som formuleras av representanten, snarare än hur det formuleras – så länge inte det innebär att sättet som representeras på motverkar de värden som representanten ska slå vakt om. Alltså, om vi förordar att en politisk representant ska agera på det sätt som Dovi formulerar, är detta inget som står i uppenbar strid mot partidoktrinen eftersom de fokuserar på olika led i representationsprocessen. Först om ett parti förordar en politik som innebär allvarliga kränkningar av värdena om politisk jämlikhet, självbestämmande och inkludering, uppstår en konflikt mellan dessa ideal.

I linje med detta resonemang går det också att förstå partiprincipen som att väljarna representeras *genom* partiet, varpå ändamålet inte blir lika tydligt. Om vi vill uppnå demokratisk representation – i den betydelse som presenteras av Dovi – måste vi kanske förstå partierna, d.v.s. organisationerna som helhet, som bärare av representationsuppdraget och därmed bärare av skyldigheten att driva politiska frågor på ett sätt som skyddar de demokratiska institutionerna. Eftersom partiprincipen ser politikern som ett partiombud kan vi således betrakta politikern som en förlängning av partiet. Och om vi placerar idén om god demokratisk representation på partiet, vilar idén således, genom förlängning, också på den enskilde politikern.

Här kan dock introduceras en ny problematik. Om ett parti skulle driva politiska frågor på ett sätt som skadar demokratiska institutioner, och en enskild förtroendevald har för avsikt att därmed gå emot partilinjen, hur avgörs då om denne agerar rätt eller fel? Vad som måste lyftas fram här är att partiprincipen, i alla sin enkelhet, inte utformar den typ av djupa normativa resonemang som idén om den goda demokratiska representanten gör. Inga vidare krav ställs på representanten mer än att denne måste vara lojal mot partiet och dess politik. Detta betyder inte att politiska partier agerar utan hänsyn till de typer av värden Dovi framhåller. Det kan på goda grunder påpekas att den typ av värden som bejakas i Dovis teori också accepteras i alla former av demokratiska system (Lundquist, 1998: 77, 90-92).

6 Slutdiskussion

Som analysen visar kommer det inte som en förvåning för läsaren att det normativa ramverk som Suzanne Dovi föreskriver, antyder ett något större ansvar hos den enskilde politikern än vad som görs i enlighet med partiprincipen. En grundläggande skiljelinje mellan representationsprinciperna syns i hur representation definieras. Dovi utgår från att politiskt påverkansarbete, att all verksamhet som innebär att man driver en politisk linje, är vad som konstituerar representationen. Partiprincipen koncentrerar den folkvaldes uppdrag i huvudsak gentemot partiet.

Som analysen visar ligger en betydande skillnad alltså i vem som anses vara den egentliga bäraren av representationsuppdraget. Idén om god demokratisk representation kan då anses vara genomförbar i den mån det inte uppenbart föreligger allvarliga motsättningar från de politiska partierna som på allvar hotar de värden som är centrala för demokratiska institutioners legitimitet.

Samtidigt går det inte att dra alltför konklusiva slutsatser av studiens resultat. Partiprincipen utgör, om än en viktig, så enbart en del av vad som är utmärkande för partidemokratin. Av vikt för framtida forskning på området blir därför att vidare undersöka hur idén om god demokratisk representation förhåller sig till andra delar av partidemokratin.

Det kan dock sägas att det i och med denna studie, mellan dessa två representationsteoretiska ideal som här har undersökts, inte går att påvisa en begreppsmässig begränsning till följd av partiprincipen gentemot Dovis normativa ramverk. Om något pekar detta även på fördjupade dimensioner i representantrollen, vilket ger utrymme för framtida forskning.

7 Sammanfattning

Denna uppsats undersöker huruvida idén om en goda demokratiska representanten kan anses vara genomförbar inom ramen för en partidemokrati. Ett särskilt institutionellt förhållande som studien tar hänsyn till är den normativa principen om politikerrollen definierad som en partirepresentant. Genom normativ genomförbarhetsanalys undersöks på vilket sätt kontinuiteten i det politiska systemet kan anses påverkas. Här visas att de huvudsakliga skillnaderna mellan de två teoretiska idealen grundar sig i olika fokus i representationsprocessen. Skillnaderna kan dessutom överbryggas genom en omdefiniering av representantrollen med hänsyn till de förutsättningar som råder i ett system. En slutsats som dras är att det då inte råder några begreppsliga begränsningar för genomförbarheten i det av Suzanne Dovi (2007) utvecklade normativa ramverket.

8 Referenser

- Aldrich, John H., 2006. "Political Parties In and Out of Legislatures", i Rhodes, R. A. W. – Binder, Sarah – Rockman, Bert A. (red.), *The Oxford Handbook of Political Institutions*. New York: Oxford University Press, s. 555-576.
- Aristoteles, 2000 [350 f.Kr.]. *Nicomachean ethics*. Översättning av Crisp, Roger. Cambridge: Cambridge University Press.
- Badersten, Björn, 2006. *Normativ metod: att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur.
- Barrling, Katarina, 2015. "Partikulturer", i Hagevi, Magnus (red.), *Partier och partisystem*. Lund: Studentlitteratur, s. 63-76.
- Barrling Hermansson, Katarina, 2004. *Partikulturer: kollektiva självbilder och normer i Sveriges riksdag*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Beckman, Ludvig, 2005. *Grundbok i idéanalys: det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus Förlag.
- Birnbaum, Simon, 2005. "Universell grundinkomst och den svenska välfärdsstaten: Mot en ny generation av inkomsträttigheter", *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol. 107, nr. 4, sidorna 323-350.
- Bäck, Henry – Erlingsson, Gissur Ó – Larsson, Torbjörn, 2013. *Den svenska politiken: Struktur, processer och resultat*. Stockholm: Liber AB.
- Dovi, Suzanne, 2007. *The Good Representative*. New York: Wiley-Blackwell Publishing.
- Dovi, Suzanne, 2011. "Political Representation", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2014 Edition), Zalta, Edward N. (red.). Tillgänglig: <http://plato.stanford.edu/archives/spr2014/entries/political-representation/>.
- Gilljam, Mikael – Karlsson, David – Sundell, Anders, 2010. "Representationsprinciper i riksdag och kommuner", i Brothén, Martin – Holmberg, Sören (red.), *Folkets representanter: En bok om riksdagsledamöter och politisk representation i Sverige*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, s. 35-64.
- Hagevi, Magnus, 2015. "Partiernas funktioner, föränderliga förmåga och förträfflighet", i Hagevi, Magnus (red.), *Partier och partisystem*. Lund: Studentlitteratur, s. 223-228.
- Hardin, Russell, 2004. "Representing Ignorance", i Frankel Paul, Ellen – Miller, Fred D. Jr. – Paul, Jeffrey (red.), *Morality and Politics*. New York: Cambridge University Press, s. 76-99.
- Held, David, 2006. *Models of Democracy*. 3rd ed. Palo Alto, CA: Stanford University Press.
- Karlsson, David – Gilljam, Mikael, 2014. "Partier, representationsprinciper och bilderna av den svenska demokratin", i Karlsson, David – Gilljam, Mikael

- (red.), *Svenska politiker: Om de folkvalda i riksdag, landsting och kommun*. Stockholm: Santérus Förlag, s. 281-301.
- Karlsson, Martin – Lundberg, Erik, 2015. ”Partimedlemmar”, i Hagevi, Magnus (red.), *Partier och partisystem*. Lund: Studentlitteratur, s. 91-104.
- Lundström, Mats, 2009. ”Demokrati”, i Beckman, Ludvig – Mörkenstam, Ulf (red.), *Politisk teori*. Malmö: Liber, s. 14-36.
- Lundquist, Lennart, 1998. *Demokratins väktare: Ämbetsmännen och vårt offentliga etos*. Lund: Studentlitteratur.
- March, James G. – Olsen, Johan P., 2006. ”Elaborating the ’New Institutionalism’”, i Rhodes, R. A. W. – Binder, Sarah – Rockman, Bert A. (red.), *The Oxford Handbook of Political Institutions*. New York: Oxford University Press, s. 3-22.
- Mattson, Ingvar, 2005. ”Vad gör partierna i staten?”, i Erlingsson, Gissur Ó. – Håkansson, Anders – Johansson, Karl Magnus – Mattson, Ingvar, *Politiska partier*. Lund: Studentlitteratur.
- Mächs, Mattias, 2015. ”M-ledamöter hotar gå emot decemberöverenskommelsen”, *Svenska Dagbladet*, 2015-01-13. Tillgänglig: <http://www.svd.se/m-ledamoter-hotar-ga-emot-decemberoverenskommelsen>.
- Olsson, Hans, 2015. ”Finn Bengtsson går emot partilinjen”, *Dagens Nyheter*, 2015-06-16. Tillgänglig: <http://www.dn.se/nyheter/politik/finn-bengtsson-gar-emot-partilinjen/>.
- Petersson, Olof, 2009. *Vår demokrati*. Stockholm: SNS Förlag.
- Pitkin, Hanna F., 1967. *The Concept Of Representation*. Berkley: University of California Press.
- Premfors, Rune, 2000. *Den starka demokratin*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.
- Rehfeld, Andrew, 2009. ”Representation Rethought: On Trustees, Delegates, and Gyroscopes in the Study of Political Representation and Democracy”, *American Political Science Review*, vol. 103, nr. 2, s. 214-230.
- Sjölin, Mats, 2005. *Politisk etik*. Lund: Studentlitteratur.
- Urbinati, Nadia, 2000. ”Representation as Advocacy: A Study of Democratic Deliberation”, *Political Theory*, vol. 28, nr. 6, s. 758-786.
- Weßels, Bernhard, 2007. ”Political Representation and Democracy”, i Dalton, Russell J. – Klingemann, Hans-Dieter (red.), *The Oxford Handbook of Political Behavior*. New York: Oxford University Press, s. 833-849.